

بررسی عوامل مؤثر بر افزایش اثربخشی مدیریت کلاس درس از دیدگاه معلمان ابتدایی شهرستان سرعین

عادل محمودی^۱، کریم نصیریان^۲

تاریخ پذیرش: ۱۰ خرداد ۱۴۰۲

تاریخ دریافت: ۱۰ فروردین ۱۴۰۲

چکیده

هدف از تحقیق حاضر بررسی تأثیر عوامل مؤثر در بهبود مدیریت کلاس درس از دیدگاه معلمان ابتدایی شهرستان سرعین در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ می‌باشد. از لحاظ هدف، تحقیق حاضر از نوع کاربردی و به لحاظ نوع روش، همبستگی می‌باشد. از لحاظ روش گردآوری اطلاعات، روش تحقیق از نوع میدانی می‌باشد. جامعه آماری تحقیق حاضر را کلیه معلمان و مدیر آموزگاران مقطع ابتدایی شهرستان سرعین به تعداد ۱۰۴ نفر تشکیل می‌دهند. برای تعیین حجم نمونه معلمان از جدول مورگان و به تعداد ۸۶ نفر به شیوه تصادفی انتخاب شد. برای اندازه‌گیری متغیر مورد پژوهش از پرسشنامه بهبود مدیریت کلاسی ذوالفقاری (۱۳۷۹) استفاده شد. داده‌ها با نرم‌افزار SPSS تحلیل شد. برای تحلیل فرضیه‌ها از آزمون t تک نمونه‌ای و آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده شد. یافته‌های تحقیق نشان داد که نتیجه آزمون t برای سؤال پژوهشی تعیین وضعیت متغیر از وضعیت مطلوبی برخوردار بود. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بین داشتن طرح درس و بهبود مدیریت کلاسی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین یافته‌های تحقیق نشان داد که بین راهبردهای تدریس و بهبود مدیریت کلاسی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین یافته‌های تحقیق نشان داد که بین ایجاد انگیزش و بهبود مدیریت کلاسی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین یافته‌های تحقیق نشان داد که بین ارزشیابی و بهبود مدیریت کلاسی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: مدیریت کلاسی، راهبردهای تدریس، ارزیابی و طرح درس.

^۱ نویسنده مسئول: کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران.

^۲ استادیار مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران.

۱- مقدمه

در هر جامعه نظام آموزش و پرورش بستری برای رشد و تحول همه جانبه دانش‌آموزان محسوب می‌شود. در این نظام، مقطع ابتدایی به دلیل عمومیت و گستردگی کمی و محتوایی آن ضرورتی انکارناپذیر است و این ضرورت چنان حیاتی است که بسیاری از کشورها، آموزش ابتدایی را کلید رهایی و ابزار دستیابی به مهارت‌های زندگی عمومی در عصر جهانی شدن می‌دانند (محمدی، فدوی و فرهادی، ۱۳۹۷).

کلاس درس به‌عنوان کوچک‌ترین خرده سیستم نظام آموزشی، خط مقدم فعالیت‌های آموزشی، تربیتی و جایگاهی برای رشد فردی و اجتماعی دانش‌آموزان است (راگ^۱، ۲۰۰۷). دست‌یابی به اهداف تعیین‌شده توسط نظام آموزش و پرورش بستگی به فعالیت‌ها و اقداماتی دارد که در قالب مدیریت کلاس^۲ درس توسط مجریان برنامه‌های درسی انجام می‌شود (فتحی‌زاده و کریمی‌ثانی، ۱۳۹۶). آموزش و یادگیری مؤثر را نمی‌توان در یک محیط کلاسی ضعیف انجام داد؛ بنابراین، مدیریت کلاس درس، پیش‌نیازی برای ایجاد یک محیط یادگیری اثربخش و کار به حساب می‌آید (آقاسینی، ۱۳۸۳). ساوج و ساوج^۳ (۲۰۱۰) معتقدند که مدیریت کلاس در سطحی جامع‌تر شامل تمام مهارت‌ها، اصول و راهبردهایی است که معلم برای ایجاد یک محیط یادگیری مؤثر به کار می‌گیرد. بنابراین، مدیریت کلاس با ایجاد یک محیط مساعد برای یادگیری، سنگ بنای کل موفقیت در تدریس است (فارج^۴، ۲۰۱۸).

بر اساس یافته‌های پژوهشی و دیدگاه معلمان، تحقق مدیریت اثربخش و کار کلاس بستگی به عوامل متعددی از قبیل چگونگی سازمان‌دهی کلاس، تدریس، چگونگی ارزشیابی، ایجاد انگیزش در دانش‌آموزان، ایجاد جو یادگیری مطلوب و سبک‌های مدیریتی معلم دارد. یکی از عوامل اثربخشی معلم در اداره کلاس درس در شرایط مختلف، تهیه طرح درس قبل از شروع فرآیند یاددهی است. اسکرینور^۵ (۲۰۱۳) طرح درس را به‌عنوان یک مهارت تفکر توصیف می‌کند که معلم برای دستیابی به نتایج یادگیری موردنظر باید در تهیه آن، اهداف و راهبردهای تدریس، فضای مشخص درس، دانش‌آموزان، وسایل کمک آموزش، تجهیزات و... را در نظر بگیرد. هدف اصلی از طرح درس این است که معلم قبل از شروع تدریس باید بداند که چگونه مطالب را با تسلط بر تعدادی مهارت و اصولی که به آن‌ها در ارائه موفقیت‌آمیز درس‌هایشان کمک می‌کند، آموزش دهند (فارج^۶، ۲۰۱۸). مؤلفه تأثیرگذار بعدی، تعیین راهبردهای تدریس است. امروزه در انواع روش‌های نوین تدریس به‌جای توجه صرف به نتیجه و تأکید بر هدف‌های درس، بر فرآیند تدریس و یادگیری دانش‌به‌صورت استنباطی و مشارکتی تأکید می‌شود

¹ - Wrag

² - classroom management

³ - Savage & Savage

⁴ - Fareh

⁵ - Scrivener

⁶ - Fareh

تدریس فرآیندمحور)، معلم در فرآیند تدریس به‌عنوان تسهیل‌کننده نه فقط انتقال‌دهنده صرف در نظر گرفته می‌شود که مطالب درسی را با کمک و تعامل خود دانش‌آموزان و با در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی ارائه می‌دهد. راهبردهایی تدریس فرآیندمحور، با تأکید بر کارهای گروهی و تشویق روحیه همکاری، تدریس را پویا و انعطاف‌پذیر می‌کنند (زمانی، لیاقتدر، ۱۳۸۱). بر فرآیند یادگیری بیشتر از نتیجه اهمیت می‌دهد.

مؤلفه تأثیرگذار دیگر در فرآیند یادگیری، ایجاد انگیزش در دانش‌آموزان است. طبق ادبیات پژوهشی، معلمانی که فضای کلاس درس را به فضایی مطلوب و انگیزشی تبدیل می‌کنند، منجر به پیشرفت کلاس درس و ترغیب و علاقه دانش‌آموزان به یادگیری شده و توجه و تمرکز بیشتری بر مسائل و موضوعات با هدف یادگیری خواهند داشت، به مقررات مدرسه تعهد بیشتری نشان داده و در آزمون‌ها عملکرد بهتری خواهند داشت (جنیفر^۱، ۲۰۱۵)؛ اما فقدان ترغیب و اشتیاق به یادگیری پیامدهایی چون عدم پیشرفت در مدرسه، تمایل به رفتارهای انحرافی و خطرناک ترک تحصیل را در پی دارد (وانگ و هولکامبی^۲، ۲۰۱۰).

دیوک^۳ (۱۹۹۸) مدیریت کلاس درس را تهیه، تدارک و اتخاذ شیوه‌های لازم برای ایجاد و حفظ محیطی اثربخش برای آموزش و یادگیری می‌داند که بستگی به چگونگی ارزشیابی از دانش‌آموزان دارد. ارزشیابی تحصیلی فعالیتی است که معلم، در جریان تدریس خود انجام می‌دهد. این فعالیت به‌عنوان تکمیل‌کننده سایر وظایف معلم، شامل جمع‌آوری اطلاعات و داوری درباره وضعیت یادگیری و پیشرفت دانش‌آموزان است (محقق معین، ۱۳۸۲) که مشخص می‌کند معلم چقدر توانسته، اهداف تعیین‌شده را محقق کند و در رسیدن به اهداف آموزشی موفق بوده است (آقاحسینی، ۱۳۸۴). از سال ۱۳۸۷ تاکنون سنجش عملکرد از طریق ارزشیابی توصیفی، مشهور به ارزشیابی کیفی، در دوره ابتدایی الزامی شد (مرتضوی، گویا، ملکی، حسنی و غلام‌آزاد، ۱۳۹۹). ارزشیابی توصیفی یا کیفی را می‌توان آموزش بدون نمره دانست که به‌جای تأکید بر ارزشیابی‌های پایانی بر ارزشیابی‌های تکوینی (مستمر) تأکید دارد. در رویکرد کیفی، ارزشیابی و تدریس، درهم‌تنیده‌اند و به‌طور مستمر، ارزشیابی باعث بهبود و اصلاح تدریس شده و تدریس اصلاح‌شده، نتایج ارزشیابی را ارتقا می‌دهد؛ زیرا شناخت نقاط قوت و ضعف یادگیری دانش‌آموزان توسط معلمان، در تمرکز تدریس تغییر می‌یابد. بنابراین برخلاف ارزشیابی کمی، ارزشیابی توصیفی خدمت به آموزش است، نه در کمین نشستن برای غافل‌گیر کردن دانش‌آموزان و محک زدن آن‌ها با معیار آنچه «نمی‌دانند».

مدیریت کلاس یک فرآیند کنش و واکنش متقابل بین معلم و دانش‌آموزان است که تحت تأثیر عوامل متعدد است که بررسی علمی این عوامل جهت برآورد میزان تأثیر آن‌ها برافزایش یا کاهش

1- Jennifer

2- Wang & Holcombe

3- Duke

مدیریت اثربخش از اهمیت خاصی برخوردار است. چرا که نقص در هر یک از مولفه‌های مدیریت بهینه کلاس درس با تأثیر بر نحوه ارائه مطالب، تدریس، نظم و انضباط، روابط معلم- شاگرد و... زمینه‌ساز بروز بسیاری از مشکلات از جمله اختلال در فرآیند یاددهی- یادگیری، افت عملکرد تحصیلی (اندرسون^۱ ۱۳۸۰)، بروز مشکلات رفتاری در دانش‌آموزان (اولیوا، ۱۳۷۹) خواهد شد. پژوهش‌های مربوط به مدیریت کلاس نشان می‌دهد که تعداد قابل توجهی از معلمان در اداره کلاس خود مشکل دارند (اچسون و گال^۲، ۲۰۰۱) و همچنین مدرسان و مربیان مبتدی، زمان زیادی را صرف سازمان‌دهی و مدیریت کرده و نمی‌توانند توجه و تمرکز خود را به فرآیند یاددهی و یادگیری معطوف نمایند (اندرسون، ۲۰۱۲). این در حالی است که مدیریت مؤثر کلاس درس علاوه بر یاری معلم و کمک به دانش‌آموزان، به سطوح بالاتر مدیریت کمک می‌کند تا بدون درگیر شدن با مشکلات ناشی از سطوح پایین مدیریت به اجرای مؤثرتر فعالیت‌های خویش بپردازد و به‌نظام کلی مدرسه کمک می‌کند تا با تقلیل مسائل مربوط به عدم یادگیری، مشکلات کلاس داری و مسائل رفتاری و انضباطی دانش‌آموزان، محیطی سالم‌تر و مناسب‌تری را برای فرآیند آموزش و پرورش فراهم سازد (عسگریان، ۱۳۸۰).

از طرفی طبق پژوهش مریم بهجتی (۱۳۹۴)، هرساله سهم عظیمی از بودجه آموزش و پرورش برای دوره آموزش ابتدایی اختصاص پیدا می‌کند. مدیریت مؤثر کلاس درس علاوه بر افزایش بازده تدریس، مانع هدر رفت وقت دانش‌آموزان به‌عنوان سرمایه اجتماعی و بودجه آموزش و پرورش خواهد شد. با توجه به ضرر مالی و معنوی ناشی از مدیریت نادرست، بحث مدیریت کلاس‌های درس یکی از عرصه‌هایی است که دغدغه‌های زیادی را برای متولیان و صاحب‌نظران آموزشی ایجاد کرده است (ازاین‌رو، بررسی به این موضوع باید در اولویت قرار گیرد. از جنبه کاربردی نیز نتایج حاصل از پژوهش می‌تواند به مسئولان آموزش ضمن خدمت و مراکز تربیت‌معلم کمک نماید تا با برنامه‌ریزی‌ها، آموزش‌های مناسب و تشکیل کارگاه‌های آموزشی نسبت به بهبود مهارت‌های مدیریتی معلمان اقدام نمایند. مقایسه یافته‌های حاصل از پژوهش حاضر با یافته‌های قبلی می‌تواند به بسط و گسترش دانش در این حوزه موضوعی کمک نماید، ازاین‌رو، یافته‌های حاصل از این پژوهش از جنبه بنیادی می‌تواند با تبیین رابطه این عوامل بر مدیریت کلاس به‌صورت یکپارچه منجر به افزایش غنای دانش موجود گردد. ضرر مادی عدم انجام این تحقیق؛ از بین رفتن سرمایه مادی هست که به مدارس اختصاص می‌یابد. در صورتی که کلاس درس صحیح مدیریت نشود. موجب افت تحصیلی و کیفیت آموزشی شده و سرمایه مادی از بین می‌رود. ضرر غیرمادی عدم انجام این تحقیق، ضربه روحی و روانی هست که در اثر افت تحصیلی به دانش‌آموزان وارد می‌شود. ضرورت و اهمیت چنین رویکردهایی محقق را بر آن می‌دارد تا ضمن بها دادن به تجربیات کلاس‌داری معلمان مجرب و تازه‌کار، فهرستی از مهم‌ترین عوامل را که معلمان برای برخورد با وقایع کلاس بدان نیاز دارند را با روش‌های علمی تهیه و پیشنهادات سازنده‌ای

1- Anderson

2- Acheson & Gall

را بر اساس آن به منظور افزایش اثربخشی مدیریت کلاس و در نهایت کیفیت بخشی به فرآیند یاددهی - یادگیری و کارکردهای آن ارائه نماید. لذا، پژوهش حاضر باهدف بررسی عوامل مؤثر برافزایش اثربخشی مدیریت کلاس درس از دیدگاه معلمان ابتدایی شهرستان سرعین انجام شد.

۲-پیشینه پژوهش

ناگرو، فریزر و هوکس^۱ (۲۰۱۹) در پژوهش خود با عنوان «طرح درس با مشارکت در ذهن: استراتژی‌های مدیریت کلاس درس فعال برای آموزش برنامه درسی» گزارش کرده‌اند که نگرانی اصلی در برآورد کردن نیازهای یادگیری، مدت زمانی است که بسیاری از معلمان صرف مدیریت رفتارهای دانش‌آموزان می‌کنند که زمان را از آموزش می‌گیرد. نتایج پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد یکی از راه‌های کاهش زمان صرف شده برای مدیریت رفتار دانش‌آموزان و افزایش مشارکت آن‌ها، استفاده از طرح درس به‌عنوان یکی از استراتژی‌های مدیریت کلاس درس پیشگیرانه است.

سیبرر-ناگلر و کاترینا^۲ (۲۰۱۶) در پژوهش «مدیریت کلاس درس تأثیرگذار و تدریس مثبت» روش‌های نوآورانه‌ای را برای تبدیل مدیریت کلاس درس به فرصت‌هایی برای تغییر مثبت و تبدیل رفتارهای منفی به تعاملات مثبت ارائه داده‌اند. آن‌ها ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان را در کنار مؤلفه‌های دیگر عاملی برای ایجاد تأمل سازنده و ایجاد یک محیط یادگیری مثبت عنوان کرده‌اند.

آدایمو^۳ (۲۰۱۲) در مطالعه‌ای با عنوان " رابطه بین مدیریت مؤثر کلاس و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان " به این نتیجه رسیده است که میان تکنیک‌ها و راهبردهای تدریس اثربخش کلاس درس توسط معلمان با پیشرفت تحصیلی دانشجویان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

ماری لوسولمون^۴ (۲۰۰۲) در مطالعه‌ای تحت عنوان «معلمان کلاس‌های درس اثربخش در داواو»^۵ به این نتیجه رسیدند که معلمان اثربخش کسانی هستند که از مهارت‌های مدیریتی لازم برخوردار بودند. یافته دیگر این پژوهش نشانگر این مطلب بود که بین داشتن طرح و برنامه درس و اثربخشی کلاس درس ارتباط و همبستگی زیادی وجود دارد.

1- Nagro, Fraser & Hook

2- Sieberer-Nagler

3- SA. Adeyemo

4 - Marilou Solomon

5 - Davao

پژوهش‌های گوسکی^۱ (۲۰۰۴)، استیگینز^۲ (۲۰۰۲)، وبگینز^۳ (۱۹۹۴)، استرنبرگ^۴ (۱۹۹۴) در مورد «ارزشیابی‌های کلاسی» نشان می‌دهد که ارزشیابی‌ها و سنجش‌های کلاسی معلمان مانند آزمون‌های کوتاه کلاسی که برای بهبود یادگیری دانش‌آموزان به‌طور منظم و به‌منظور استفاده معلم از نتایج آنها برای اصلاح آموزش صورت می‌گیرد، بسیار مفید و سودمند است.

کوک^۵ (۲۰۱۲) در مقاله "شناسایی تفاوت در شیوه‌های کلاس درس" نشان داد که منبع کنترل معلم تعیین‌کننده نحوه فعالیت‌های کلاسی دانش‌آموزان است. وی گزارش کرد که منبع کنترل درونی معلمان با مدیریت بهتر کلاس درس و ارتباط بهتر بین دانش‌آموزان با یکدیگر و بین معلم و دانش‌آموز ارتباط دارد و موجب عملکرد بهتر دانش‌آموز در کلاس می‌شود.

اوریم و همکاران (۲۰۰۹) در مطالعه‌ای با عنوان "بررسی رابطه بین اعتقادات معلمان و سبک‌های مربوط به مدیریت کلاس در رابطه با شیوه‌های آموزشی واقعی: یک مطالعه موردی" نشان دادند، ایجاد انگیزه تحصیلی و مشارکت در فعالیت‌های درسی و افزایش میزان رشد دانش‌آموزان، تأثیر فراوانی از نحوه مدیریت کلاس درس می‌پذیرد. البته رابطه معنی‌داری میان باورهای معلمان با نحوه مدیریت کلاس درس وجود دارد که این محققان به آن نیز اشاره کرده‌اند.

یکی از مهم‌ترین مطالعات در مورد مدیریت کلاس درس به‌وسیله راگ^۶ (۲۰۰۱) با کمک تعدادی از پژوهشگران در لندن انجام گرفته است. راگ معتقد بود که مدیریت کلاس درس یک جنبه مهمی از تدریس و آموزش است. مدیریت کلاس درس مستلزم طراحی و سازمان‌دهی، کنترل و نظارت بر فعالیت‌های دانش‌آموزان و رهبری و ارزشیابی است. راگ معتقد بود اگر کارکردهای مدیریت کلاس درس به‌خوبی اعمال شود می‌تواند دانش‌آموزان را در فعالیت‌های آموزشی و جریان فرآیند یاددهی درگیر نماید. به همین دلیل این پژوهش بر روی شناسایی نوع فعالیت‌های معلمان، دانش‌آموزان و تعامل بین آنها تکیه نموده است.

قاضیان و همکاران (۱۳۹۶) مطالعه‌ای باهدف "بررسی جو یادگیری اثربخشی بر اساس مؤلفه‌های مدیریت کلاس درس" انجام داده‌اند. طبق آنچه در این مطالعه آمده است، متغیرهای مستقل (طرح درس، ایجاد انگیزش و ارزشیابی کلاس درس) و متغیر وابسته جو یادگیری دارای رابطه معنی‌دار و مثبتی با یکدیگر دارند. همچنین می‌توان گفت رهبری، نظارت و کنترل و ارزشیابی کلاس درس می‌تواند جو یادگیری اثربخش را به‌صورت مثبت و معنی‌داری پیش‌بینی کند...

1- Guskey

2 - Stiggins

3 - Wiggins

4 - Sternberg

5 - Cook

6 - Rag

غیاثوندیان و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله‌ای "مدیریت کلاس درس برای آموزش دانشجویان بی‌انگیزه" نشان می‌دهند چالش‌ها و راهکارهای متعددی در خصوص مدیریت کلاس درس برای تقویت انگیزش دانشجویان وجود دارد که در سه مضمون استفاده از روش‌های نوین تدریس، بهبود محیط یادگیری و بهبود تعاملات و ارتباطات قرار داده شد. این محققان نتیجه گرفته‌اند، با توجه به افزایش علل بی‌انگیزی در دانشجویان پرستاری بایستی در راستای ارتقای مدیریت کلاس درس از سبک‌های نوین تدریس به‌ویژه سبک تعامل‌گرا که می‌تواند جو مناسبی و با انگیزشی را جهت آموزش و تربیت نیروی کارآمد پرستاری فراهم سازد، استفاده کرد.

ذاکری حسن‌آبادی (۱۳۹۶) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان «توصیف وضعیت تدریس در کلاس‌های چندپایه و ارائه راه‌کارهایی جهت تدریس اثربخش» پس از جمع‌آوری و گردآوری داده‌ها نتیجه گرفت که مؤلفه‌های اصلی تدریس در کلاس‌های چندپایه مورد مطالعه شامل: طراحی و تدوین درس، اجرای تدریس، سازمان‌دهی و مدیریت کلاس درس، روابط انسانی (برقراری جو مثبت در کلاس)، مسئولیت‌های حرفه‌ای، ارزشیابی عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، ویژگی‌های شخصیتی معلم است.

آقاحسینی (۱۳۸۳) در پژوهشی با عنوان «بررسی مدیریت کلاس درس معلمان مدارس دوره راهنمایی شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۴-۸۳» نتیجه‌گیری می‌کند که معلمان دوره راهنمایی نواحی پنج‌گانه شهر اصفهان کارکردهای طراحی طرح درس، رهبری، جو یادگیری، نظارت و کنترل را بالاتر از حد متوسط، رعایت اصول و قواعد آزمون‌ها را در حد متوسط و کارکرد ارزشیابی را پایین‌تر از حد متوسط و در مجموع کارکردهای مدیریت کلاس را کمی بالاتر از حد متوسط محقق ساخته‌اند. نتایج و یافته‌های پژوهش نشان داد که بین میزان تحقق این کارکردها تفاوت معنی‌داری وجود دارد؛ بنابراین نظارت و کنترل در رتبه اول، طراحی طرح درس، رهبری، جو یادگیری و رعایت اصول و قواعد آزمون‌ها در رتبه دوم و ارزشیابی در رتبه سوم قرار دارد.

۳- فرضیه‌های تحقیق

- ۱- تهیه طرح درس بر مدیریت کلاس درس، اثربخش است.
- ۲- تعیین راهبردهای تدریس بر مدیریت کلاس درس، اثربخش است.
- ۳- ایجاد انگیزش بر مدیریت کلاس درس، اثربخش است.
- ۴- ارزشیابی بر مدیریت کلاس درس، اثربخش است.

۴- سؤال تحقیق

وضعیت عوامل مؤثر در افزایش اثربخشی مدیریت کلاس درس از دیدگاه معلمان ابتدایی شهرستان چگونه هست؟

۵- روش تحقیق

در این مطالعه روش پژوهش مورد استفاده بر مبنای پارادایم کمی است. پژوهش از نظر گردآوری داده‌ها و اطلاعات از نوع تحقیقات توصیفی (غیرآزمایشی) به حساب می‌آید که از بین روش‌های توصیفی در دسته پیمایشی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه معلمان و مدیر آموزگاران شهرستان سرعین می‌باشد که در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ در مدارس شهرستان سرعین مشغول به تدریس بودند و تعداد آنها به ۱۰۸ نفر می‌باشد که از بین این تعداد ۴ نفر مدیر مستقل می‌باشند که چون جزء معلمان (جامعه آماری) محسوب نمی‌شوند از جامعه آماری حذف شد. در نهایت حجم جامعه آماری ۱۰۴ نفر است. طبق جدول مورگان از بین ۱۰۴ نفر جامعه، ۸۶ را به عنوان تصادفی انتخاب شد.

جدول (۱) جامعه آماری پژوهش

جامعه آماری	مرد	زن	نمونه
آموزگار	آموزگار	آموزگار	۸۶
	مدیر	مدیر	
	آموزگار	آموزگار	
	۳۵	۵۲	۸

جمع‌آوری اطلاعات به دو روش انجام شده است: مطالعه اسنادی و کتابخانه‌ای، مطالعه پیمایشی. جهت جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز از پرسشنامه «بررسی عوامل مؤثر در افزایش اثربخشی مدیریت کلاس درس» (ذوالفقاری، ۱۳۷۹) شامل ۳۲ سؤال و ۴ مؤلفه استفاده شد. این پرسشنامه به صورت طیف لیکرت و شامل ۵ گزینه می‌باشد. به گزینه‌های خیلی زیاد (۵)، زیاد (۴)، تا حدودی (۳)، کم (۲) و خیلی کم (۱) تعلق می‌گیرد.

روایی (اعتبار) ابزار تحقیق

لازم به توضیح است که پس از انطباق پرسشنامه با متن اصلی و تغییرات جزئی در برخی عبارت‌ها، ارتباط آن‌ها با عامل موردنظر در اندازه‌گیری متغیر مربوطه در قالب روش روایی محتوایی نیز مورد تأیید متخصصان در این پژوهش قرار گرفته است.

قابلیت اعتماد (پایایی) ابزار تحقیق

توانایی ابزار در حفظ پایایی خود در طول زمان (علیرغم شرایط غیرقابل کنترل آزمون و وضعیت خود پاسخ‌دهندگان) حاکی از پایداری آن ابزار و تغییرپذیری اندک و ناچیز آن می‌باشد. برای آزمون پایایی دو راه وجود دارد:

اعتبار باز آزمایشی و اعتبار سازگاری: در این تحقیق از اعتبار سازگاری اجزا که آزمونی است برای سنجش سازگاری پاسخ‌های فرد با همه عناصر ابزار اندازه‌گیری، استفاده شده است. مشهورترین آزمون برای اعتبار سازگاری اجزا عبارت است از ضریب آلفای کرونباخ (سرمد و همکاران، ۱۳۸۹).

آزمون آلفای کرونباخ: برای محاسبه هماهنگی درونی ابزار از جمله پرسش‌نامه‌ها یا آزمون‌هایی که خصیصه‌های مختلف را اندازه‌گیری می‌کنند، از محاسبه ضریب آلفای کرونباخ استفاده می‌شود. ضریب آلفا بیانگر این مطلب است که سؤالات هم‌پوشانی و هم‌چنین هم سویی داشته و پاسخ‌دهندگان نیز با دقت و آگاهی به سؤالات پاسخ داده‌اند. ضریب آلفا برحسب فرمول زیر به دست می‌آید:

$$r_a = \frac{J}{J-1} \left(1 - \frac{\sum S_j^2}{S^2}\right)$$

J= تعداد سؤالات پرسش‌نامه

$\sum S_j^2$ = واریانس سؤال J ام

S^2 = واریانس کل آزمون

برای آزمون باهدف‌های پژوهشی، حصول پایایی بین ۰/۶ تا ۰/۸ کافی و مناسب است. با توزیع ۳۰ پرسش‌نامه بین جامعه آماری و جمع‌آوری آن‌ها، با استفاده از نرم‌افزار SPSS پایایی پرسش‌نامه‌های تحقیق به‌قرار ذیل به دست آمده که قابل قبول است:

جدول ۲: جدول آلفای کرونباخ

متغیر مورد پژوهش	میزان آلفای کرونباخ
مدیریت کلاسی	۰/۹۷

جدول (۳-۳) نشان می‌دهد روایی پرسشنامه را ذوالفقاری (۱۳۷۹) ۰/۸۷ محاسبه کرده است و در پژوهش حاضر مقدار ضریب آلفای کرونباخ را ۰/۹۷ محاسبه شد.

۶- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای ارائه آمار توصیفی، ابتدا اطلاعات جمعیت شناختی (جنسیت، مدرک، سابقه تدریس) جمع‌آوری شد. سپس برای تعیین وضعیت آزمون تی تک متغیره اجرا و سپس برای تعیین رابطه بین تک‌تک مؤلفه‌ها با افزایش اثربخشی مدیریت کلاس درس از آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد. داده‌های گردآوری شده، بر اساس مقیاس‌های اندازه‌گیری متغیرها کدگذاری شده و با نرم‌افزار SPSS پردازش و تجزیه و تحلیل شده است. روش‌های مورد استفاده برای تجزیه و تحلیل شامل موارد زیر می‌باشد: تجزیه و تحلیل توصیفی: روش‌های توصیفی شامل معیارهای تمایل به مرکز و پراکندگی و درصد، فراوانی می‌باشد که برای طبقه‌بندی داده‌ها و نمایش آنها از طریق جداول فراوانی و نمودار استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل استنباطی: برای محاسبه پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. برای تعیین آزمون و تحلیل داده‌ها، ابتدا با آزمون کولموگروف - اسمیرنوف نرمال بودن متغیرها آزمون شد و سپس

برای آزمون تک تک سؤالات پژوهشی و با توجه به اینکه متغیر مورد بررسی از نوع فاصله‌ای می‌باشد از آزمون تی تک متغیره و اسپیرمن استفاده شده است.

۷- یافته‌ها

جدول (۳): ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه‌های آماری پژوهش

جنسیت	فراوانی	درصد
مرد	۳۵	۴۰,۷
زن	۵۱	۵۹,۳
جمع کل	۸۶	۱۰۰

بررسی جدول (۲) نشان می‌دهد که از کل افراد شرکت‌کننده در پژوهش ۳۵ نفر مرد و ۵۱ نفر زن بوده‌اند که تعداد کارکنان زن بیشتر از مردان می‌باشد و به عبارتی ۴۰,۷ درصد را مردان و ۵۹,۳ درصد را زنان تشکیل داده‌اند.

جدول (۴): اعضای نمونه آماری به تفکیک مدرک تحصیلی

مدرک تحصیلی	فراوانی	درصد
لیسانس	۵۰	۵۸,۱
فوق لیسانس	۳۴	۳۹,۵
دکتر	۲	۲,۳
جمع کل	۸۶	۱۰۰

طبق جدول فوق از کل افراد شرکت‌کننده در پژوهش ۵۰ نفر لیسانس یعنی معادل ۵۸,۱ درصد دارای مدرک لیسانس، ۳۴ نفر دارای مدرک فوق لیسانس یعنی ۳۹,۵ درصد دارای مدرک فوق لیسانس و ۲ نفر معادل ۲,۳ درصد دارای مدرک دکتر بوده‌اند. مدرک لیسانس با ۵۸,۱ درصد بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول (۵): سابقه تدریس اعضای نمونه آماری

سابقه تدریس	فراوانی	درصد
زیر ۵ سال	۲۷	۳۱,۴
۵ تا ۱۰ سال	۱۰	۱۱,۶
۱۰ تا ۱۵ سال	۱۵	۱۷,۴
۱۵ تا ۲۰ سال	۱۳	۱۵,۱
۲۰ تا ۲۵ سال	۹	۱۰,۵
بالای ۲۵ سال	۱۲	۱۴

جمع کل	۸۶	۱۰۰
طبق جدول ۵) ۳۱,۴٪ (۲۷ نفر) زیر ۵ سال سابقه، ۱۱,۶٪ (۱۰ نفر) بین ۵ الی ۱۰ سال سابقه، ۱۷,۴٪ (۱۵ نفر) بین ۱۰ الی ۱۵ سال سابقه، ۱۵,۱٪ (۱۳ نفر) بین ۱۵ الی ۲۰ سال سابقه، ۱۰,۵٪ (۹ نفر) بین ۲۰ الی ۲۵ سال سابقه و ۱۴٪ (۱۲ نفر) بالای ۲۵ سال سابقه تدریس دارند.		

جدول (۶) شاخص‌های مرکزی و پراکندگی متغیر مدیریت کلاسی

مؤلفه	طرح درس	راهبردهای تدریس	ایجاد انگیزش	ارزشیابی
میانگین	۳۰,۴۰	۳۵,۶۱	۵۳,۳۶	۲۱,۶۸
انحراف معیار	۴,۴۳	۴,۲۶	۶,۰۹	۳,۰۹
حداقل نمرات	۱۴	۱۷	۲۴	۱۰
حداکثر نمرات	۳۵	۴۰	۶۰	۲۵

بررسی جدول (۶) میانگین مؤلفه‌های طرح درس ۳۰,۴۰، راهبردهای تدریس ۳۵,۶۱، ایجاد انگیزش ۵۳,۳۶ و ارزشیابی میانگین ۲۱,۶۸ را به خود اختصاص داده‌اند. انحراف معیار مؤلفه‌ها عبارت‌اند از: طرح درس ۴,۴۳، راهبردهای تدریس ۴,۲۶، ایجاد انگیزش ۶,۰۹ و ارزشیابی ۳,۰۹ است. طبق جدول فوق اهمیت مؤلفه ایجاد انگیزش نسبت به بقیه مؤلفه‌ها بیشتر است.

جدول (۷) نتایج آزمون به‌منظور اطمینان از نرمال بودن داده‌ها

متغیر	مدیریت کلاسی
تعداد	۸۶
پارامترهای توزیع نرمال بودن	۴,۴۱
ضریب کولموگروف اسمیرنوف (Z)	۰,۵۰۵
سطح معنی‌داری (Sig)	۰,۱۲۲
	۰,۰۰۳

آزمون کلموگروف اسمیرنوف در جدول (۶) نشان می‌دهد مقدار **P-value** به دست آمده برای متغیر مورد مطالعه در تحقیق بالاتر از ۰/۰۵ بیشتر می‌باشد. آن است که پراکندگی داده‌های متغیرها از توزیع نرمال برخوردار است و می‌توان از آزمون‌های پارامتریک برای تحلیل داده‌ها استفاده کرد.

جدول (۸) میانگین، انحراف معیار و ضرایب همبستگی متغیرها

مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	۱	۲	۳	۴
طرح درس	۳۰,۷۱	۴,۲۶	۱			
راهبردهای تدریس	۳۵,۶۳	۴,۰۶	۰,۶۷۱	۱		
ایجاد انگیزش	۵۳,۳۲	۶,۲۵	۰,۶۸۱	۰,۸۵۹	۱	
ارزشیابی	۲۱,۶۰	۳,۲۸	۰,۵۵۹	۰,۷۸۸	۰,۸۴۳	۱

در جدول ۸ علاوه بر میانگین و انحراف استاندارد همبستگی درونی مؤلفه‌های متغیر مورد پژوهش نیز آورده شده است که بالاترین همبستگی بین ایجاد انگیزش و راهبردهای تدریس با ۰,۸۵۹٪ و کمترین همبستگی بین طرح درس و ارزشیابی با ۰,۵۵۹٪ است.

سؤال پژوهشی: وضعیت عوامل مؤثر در افزایش اثربخشی مدیریت کلاس درس از دیدگاه معلمان ابتدایی شهرستان سرعین چگونه می‌باشد؟
جدول (۹) نتیجه آزمون تی تک متغیره

تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای انحراف استاندارد
۸۵	۴,۴۱	۰,۵۰۵	۱,۷۵۴

مدیریت کلاسی

آزمون T تک متغیره

نمره متوسط معیار = ۳					
ضریب	درج	سطح	تفاوت	فاصله اطمینان در سطح	
T	ه آزادی	معنی‌دار	میانگین	۹۵٪	
	ی		کران	کران بالا	
			پایین		
مدیری	۷۸,۷۳	۸۴	۰,۰۰	۱۳۸,۱۲	۱۳۴,۶۴
ت کلاسی	۵	۱	۹	۰	۸

فرضیه اول: استفاده از طرح درس بر مدیریت کلاس درس اثربخش است.

جدول (۱۰) نتایج همبستگی آزمون اسپیرمن برای مؤلفه طرح درس

مدیریت کلاسی	طرح درس	Correlation Coefficient	طرح درس	آزمون اسپیرمن
۰,۸۱۹	۱,۰۰	Sig. (2-tailed)		
۰,۰۰۱	.	N		
۸۵	۸۶	Correlation Coefficient	مدیریت کلاسی	
۱,۰۰۰	۰,۸۱۹	Sig. (2-tailed)		
.	۰,۰۰۱	N		
۸۵	۸۵			

سطح آلفا ۰,۰۱ و دو سویه می باشد

طبق جدول ۱۰ و با توجه به اینکه ضریب همبستگی $P\text{-value}=0.819$ می باشد، نشان از همبستگی بالا بین طرح درس معلم و مدیریت کلاسی دارد. سطح معنی داری $\text{sig}=0.001$ و کوچک تر از پنج صدم می باشد.

فرضیه دوم: تعیین راهبردهای تدریس بر مدیریت کلاس درس اثربخش است.

جدول (۱۱) نتایج همبستگی آزمون اسپیرمن برای مؤلفه راهبردهای تدریس

مدیریت کلاسی	راهبردهای تدریس	Correlation Coefficient	راهبردهای تدریس	آزمون اسپیرمن
۰,۹۲۲	۱,۰۰	Sig. (2-tailed)		
۰,۰۰۱	.	N		
۸۵	۸۵	Correlation Coefficient	مدیریت کلاسی	
۱,۰۰۰	۰,۹۲۲	Sig. (2-tailed)		
.	۰,۰۰۱	N		
۸۵	۸۵			

سطح آلفا ۰,۰۱ و دو سویه می باشد

طبق جدول ۱۱ و با توجه به اینکه ضریب همبستگی $P\text{-value}=0.922$ می باشد، نشان از همبستگی بالا بین به کارگیری راهبردهای تدریس توسط معلم و مدیریت کلاسی وجود دارد. سطح معنی داری $\text{sig}=0.001$ و کوچک تر از پنج صدم می باشد، نشان دهنده این است که به کارگیری راهبردهای تدریس توسط معلم در کلاس بر روی مدیریت کلاسی اثربخش است.

فرضیه سوم: ایجاد انگیزش بر مدیریت کلاس درس اثربخش است.

جدول (۱۲) نتایج همبستگی آزمون اسپیرمن برای مؤلفه ایجاد انگیزش

مدیریت کلاسی	ایجاد انگیزش				
	۱,۰۰	۰,۹۴۵	Correlation Coefficient	ایجاد انگیزش	آزمون اسپیرمن
	.	۰,۰۰۱	Sig. (2-tailed)		
	۸۶	۸۵	N		
	۰,۹۴۵	۱,۰۰۰	Correlation Coefficient	مدیریت کلاسی	
	۰,۰۰۱	.	Sig. (2-tailed)		
	۸۵	۸۵	N		

سطح آلفا ۰,۰۱ و دو سویه می باشد

طبق جدول ۱۲ و با توجه به اینکه ضریب همبستگی $P\text{-value}=0.946$ می باشد، نشان از همبستگی بالا بین ایجاد انگیزش توسط معلم و مدیریت کلاسی وجود دارد. سطح معنی داری $\text{sig}=0.001$ و کوچک تر از پنج صدم می باشد، نشان دهنده این است که ایجاد انگیزش توسط معلم در کلاس بر روی مدیریت کلاسی اثربخش است.

فرضیه چهارم: ارزشیابی بر مدیریت کلاس درس اثربخش است.

جدول (۱۳) نتایج همبستگی آزمون اسپیرمن برای مؤلفه ایجاد انگیزش

مدیریت کلاسی	ارزشیابی				
	۱,۰۰	۰,۸۸۵	Correlation Coefficient	ارزشیابی	آزمون اسپیرمن
	.	۰,۰۰۱	Sig. (2-tailed)		
	۸۶	۸۵	N		
	۰,۸۸۵	۱,۰۰۰	Correlation Coefficient	مدیریت کلاسی	
	۰,۰۰۱	.	Sig. (2-tailed)		
	۸۵	۸۵	N		

سطح آلفا ۰,۰۱ و دو سویه می باشد

طبق جدول ۱۳ با توجه به اینکه ضریب همبستگی $P\text{-value}=0.885$ می باشد، نشان از همبستگی بالا بین ارزشیابی توسط معلم و مدیریت کلاسی وجود دارد. سطح معنی داری $\text{sig}=0.001$ و کوچک تر از پنج صدم می باشد، نشان دهنده این است که ارزشیابی توسط معلم در کلاس بر روی مدیریت کلاسی اثربخش است.

در ادامه با توجه به فرضیه های پژوهشی آزمون اسپیرمن برای بررسی تأثیر تک تک مؤلفه ها بر روی مدیریت کلاس انجام شد

جدول (۱۴) میانگین عوامل مؤثر بر بهبود مدیریت کلاسی به ترتیب اولویت

ردیف	مؤلفه ها	خروجی spss (به صورت درصد)
۱	ایجاد انگیزش	۵۳,۳۶

۲	راهنماهای تدریس	۳۵,۶۱
۳	استفاده از طرح درس	۳۰,۴۰
۴	ارزشیابی	۲۱,۶۸

۸- بحث و نتیجه‌گیری

فرضیه اول پژوهش: نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که تهیه طرح درس بر مدیریت کلاس درس، به طور معناداری اثربخش است. این یافته با پژوهش‌های کومبز (۲۰۰۶)، فیلمینگ (۱۹۸۶) و اچسون و گال (۲۰۰۳) همسو می‌باشد. یکسانی این نظریات پیرامون طرح درس می‌تواند وضوح و حساسیت فوق‌العاده نخستین گام در مدیریت کلاسی یعنی برنامه‌ریزی و طراحی آموزشی و نقش نافذ آن را در فرایند یادگیری نشان دهد. مدیریت کلاس درس مانند هر موقعیت اجتماعی و گروهی مستلزم انجام کارکردهای مدیریت یعنی طراحی و سازمان‌دهی است. آموزش و تدریس جزئی از فرایند مدیریت کلاس درس است که متأثر از فعالیت‌هایی از قبیل، فعالیت‌های قبل از تدریس یعنی طراحی و سازمان‌دهی و ضمن آموزش یعنی ارائه اهداف از قبل طراحی شده در سه حیطه شناختی، عاطفی و روانی حرکتی و فعالیت‌های پس از تدریس که همه این‌ها با طراحی و سازمان‌دهی مناسب می‌تواند در صورت به کارگیری صحیح از طرف معلم منجر به بهبود مدیریت کلاس شود. به نظر احمدی و شهبایی (۱۳۷۹) به نقل از اولیو طراحی و سازمان‌دهی جزء مقدمات مدیریت کلاس درس است و برای ایجاد فرصت یادگیری ضروری است. فضلی‌خانی (۱۳۸۲) معتقد است هدف‌گزاری، تدوین اهداف، استفاده از رسانه‌ها و نحوه ارائه مطالب از جمله فعالیت‌هایی است که معلمان به صورت‌های مختلف و با میزان‌های متفاوتی انجام می‌دهند. عواملی از قبیل تعیین اهداف تدریس و آگاهی فراگیران از انتظارات معلم، آماده کردن دانش‌آموزان قبل از شروع درس، تقسیم مدت‌زمان تدریس در هر جلسه و پیش‌بینی مواد و تجهیزات لازم که برخی از شاخص‌های برنامه‌ریزی معلم در کلاس درس می‌باشند می‌تواند محیط و فضای مناسب برای فرایند تدریس به وجود آورده و عاملی برای موفقیت معلم در اداره کلاس و همچنین تدریس مؤثر وی باشد. عواملی از قبیل علاقه به حرفه معلمی، تسلط علمی، تدوین هدف‌های رفتاری، توجه به پیش‌سازمان دهنده‌ها، تقسیم وقت و مدیریت زمان تدریس که پاره‌ای از عوامل و مؤلفه‌های برنامه‌ریزی و طراحی آموزشی هستند در موفقیت معلم جهت اداره کلاس و تدریس مؤثر کاملاً محرز می‌باشد. ویلیامز و استرنبرگ (۲۰۰۲) معتقدند یکی از جنبه‌های مهم آمادگی حرفه‌ای معلم در کنترل زمان و داشتن برنامه‌ای منظم برای هر ساعت از کلاس درس است؛ بنابراین با تهیه طرح درس و تعیین برنامه‌های کلاسی می‌توان این کار کرد را متحقق نمود. در هر حال باید دانست که تدریس یک‌پایه قوی علمی و نظری دارد که طراحی آن را به هر فردی که قرار است مطلبی را آموزش دهد توصیه می‌کنند. (آقاسینی، ۱۳۸۳). بنابراین طرح درس بر مدیریت کلاس درس، اثربخش است. نتایج تحلیل نشان می‌دهد که مؤلفه طرح درس بر روی مدیریت کلاسی به‌اندازه ۰/۸۱۹ تأثیر دارد و

سطح اطمینان ($sig=0/001$) می‌باشد و پژوهش حاضر با پژوهش‌های داخلی و خارجی ذاکری حسن‌آبادی (۱۳۹۶)، آقاحسینی (۱۳۸۳)، ذوالفقاری (۱۳۷۹)، شنبیدی (۱۳۷۶)، فرخ نژاد (۱۳۸۰) ناگرو، فریز، هوکس (۲۰۱۹)، ماری لوسولمون (۲۰۰۲)، راگ (۲۰۰۱) همسو می‌باشد.

فرضیه دوم پژوهش: تعیین راهبردهای تدریس دومین فرضیه پژوهش است. آدایمو (۲۰۱۲) به این نتیجه رسید که تکنیک‌ها و راهبردهای تدریس بر مدیریت کلاس درس اثربخش است. استفاده معلم از روش‌ها و راهبردهای تدریس باعث می‌شود که دانش‌آموزان خود را مسئول یادگیری بدانند، می‌توانند در اداره کلاس به معلم کمک کنند؛ بنابراین لازم است که یک معلم نسبت به الگوها، روش‌ها و راهبردهای تدریس، آگاهی‌های لازم را داشته باشد تا به موقع و در جای مناسب از هر کدام از روش‌ها و راهبردها، با موقعیت بهره‌مند گردد. حانیه محمدمجد (۱۳۹۸) در حوزه مدیریت اثربخش کلاس درس نیز تحقیقاتی انجام شده که نشان می‌دهد متغیرهایی همچون نحوه تعامل معلم با دانش‌آموزان، انواع سبک‌های کلاس داری و ساماندهی و تعیین راهبردهای تدریس بر نحوه مدیریت کلاس درس نیز اثرگذار است. غیاثوندیان و همکاران (۱۳۹۶) روش‌های نوین تدریس، بهبود محیط یادگیری و بهبود تعاملات و ارتباطات را با مدیریت کلاس درس مرتبط می‌دانند. قاضیان و همکاران (۱۳۹۶) متغیرهایی مانند سازمان‌دهی، راهبردهای تدریس را در مدیریت کلاس مؤثر دانسته‌اند؛ بنابراین تعیین راهبردهای تدریس بر مدیریت کلاس درس، اثربخش است. نتایج تحلیل نشان می‌دهد که مؤلفه راهبردهای تدریس بر روی مدیریت کلاسی به اندازه ۰/۹۲۲ تأثیر دارد و سطح اطمینان ($sig=0/001$) می‌باشد و پژوهش حاضر با پژوهش‌های داخلی و خارجی قاضیان و همکاران (۱۳۹۶)، غیاثوندیان و همکاران (۱۳۹۶)، حانیه محمدی مجد (۱۳۹۸)، فیضی (۱۳۹۸)، ذوالفقاری (۱۳۷۹)، دیویس (۱۹۹۵)، دیجیک و استوجیلکویک (۲۰۱۱)، مارتین، پین وبالوین (۱۹۹۸)، آدایمو (۲۰۱۲) همسو می‌باشد.

فرضیه سوم پژوهش: نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که انگیزه بر مدیریت کلاس درس، به طور معناداری اثربخش است. در تبیین این یافته می‌توان گفت چون الگوهای تعاملی در مدیریت کلاس همان‌گونه که از نام آن مشخص است، بر پایه این ایده اساسی قرار دارد که کنترل رفتار دانش‌آموزان مشترک معلمان و فراگیران است و تنها نمی‌توان مسئولیت آن را به معلمان واگذار کرد (لوین و نولان، بل از فرخ نژاد، ۱۳۸۰؛ نقل از سرمدی و سیف، ۱۳۸۹)، بنابراین معلمان برخوردار از این سبک مدیریت انگیزشی در کلاس درس، نهایت تعامل را با دانش‌آموزان داشته و سعی در ایجاد تعاملات گروهی بین دانش‌آموزان با همدیگر دارند بنابراین در کلاس درس، با این شیوه تعاملی انگیزش یادگیری و تحصیلی را در آنان تشویق می‌کنند و از این طریق در بهبود انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان نقش دارند. شیوه تعامل معلمان در کنترل کلاس به ایشان این امکان را می‌دهد که مشکلات درسی خود را با معلم خویش و دیگر همسالان در میان بگذارند و از این طریق انگیزش درونی را تقویت کنند تعامل آموزگار با شاگردان و شاگردان با شاگردان دیگر در کنترل کلاس برای بیشتر دانش‌آموزان به‌عنوان یک تشویق محسوب می‌شود این نتیجه در راستای آن جنبه از یافته‌های. کانتر و همکاران (۲۰۰۷) دیجیک و استوجیلکویک (۲۰۱۱) قرار دارد که نشان دادند زمانیکه معلمان سبک مدیریت کلاس تعامل‌گرا را

به کار می‌برند، دانش‌آموزان پیشرفت تحصیلی بالاتری دارند ادراک راهبردهای مدیریت کلاس فردی میزان علاقه دانش‌آموزان را پیش‌بینی نموده است. اگر معلم به درس و رشته خود علاقه داشته باشد، با رغبت فراوان به انجام کارش می‌پردازد. علاقه‌مندی معلم به درس سبب می‌شود که شاگردان نیز به حرکت و جنب‌وجوش درآیند و با انگیزه زیاد به یادگیری و تحصیل بپردازند. پژوهش‌های متعدد نشان داده است که یکی از بهترین راه‌های ایجاد انگیزه در یادگیرندگان شرکت دادن آنها در فعالیت‌های کلاسی است. مشارکت دانش‌آموزان در جریان یادگیری باید با تقویت مثبت مواجه گردد. به دانش‌آموزان مسائل و تکالیفی بدهید که نه خیلی سهل و نه زیاد مشکل باشند. افراد دارای انگیزش پیشرفت به سراغ تکلیفی می‌روند که مستلزم قدری تقبل خطر است. این نوع تکالیف اگر به‌درستی انجام‌پذیرند، منجر به افزایش احساس اعتمادبه‌نفس در یادگیرنده می‌شوند؛ اما تکالیف بسیار آسان به چنین احساسی نمی‌انجامد و تکالیف بسیار دشوار نیز غالباً به شکست و ناکامی فرد منجر می‌شوند؛ بنابراین سطح مسائل و تکالیف درسی باید منطبق بر سطح توانایی ایراد گرفتن از کار دانش‌آموز ممکن است او را بر آن دارد تا برای دوری جستن از سرزنش، جهد و تلاش کند، ولی اگر خرده‌گیری با نظر اصلاحی همراه نباشد و احتمالاً کار بی‌اثری خواهد بود. خرده‌گیری را نباید بیش‌از اندازه به کاربرد، وگرنه دانش‌آموز دلسرد شده و از کوشش دست برمی‌دارد (لیونور درویل ترجمه، پارسا، ۱۳۷۷).

کروکشانک، جنکینس، متکالف، (۲۰۰۶) برای ایجاد و افزایش انگیزه با دادن فرصت‌های فراوان برای تصمیم‌گیری در آنچه آنها یاد خواهند گرفت و خودمختاری را در آنان تقویت کنید. تکالیف یادگیری را متناسب با توانایی هر یک از دانش‌آموزان برگزینید. از فعالیت‌های واقعی و اصیل استفاده کنید. فعالیت‌هایی که با زندگی واقعی در صورت امکان فعالیت‌ها را با نیازهای دانش‌آموزان جور کنید. به یادگیری جنبه شخصی بدهید و سعی کنید دانش‌آموز را به‌صورت هیجانی و عاطفی درگیر فعالیت یادگیری بشوند از دادن تکالیف یادگیری خسته‌کننده و آزارنده اجتناب کنید بنابراین ایجاد انگیزش بر مدیریت کلاس درس، اثربخش است. نتایج تحلیل نشان می‌دهد که مؤلفه ایجاد انگیزش بر روی مدیریت کلاسی به‌اندازه ۰/۹۴۵ تأثیر دارد و سطح اطمینان ($sig=0/001$) می‌باشد و پژوهش حاضر با پژوهش‌های داخلی و خارجی رضا مشهدی (۱۳۷۸)، ذوالفقاری (۱۳۷۹)، حسینعلی تقی پور (۱۳۹۶)، علیرضا علی پور (۱۳۸۸)، زهرا ابراهیمی هژیر (۱۳۹۲)، سیف (۱۳۸۷)، کانتر و همکاران (۲۰۰۷)، دیجیک و استو جیلیکویک (۲۰۱۱)، کروکشانک، جنکینس، متکالف (۲۰۰۶) همسو است.

فرضیه چهارم پژوهش: ارزشیابی یکی دیگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار این پژوهش است ارزشیابی به معنی قضاوت و داوری در مورد کیفیت فعالیت‌های آموزشی است. کیفیت کلاس درس به میزان دستیابی دانش‌آموزان به دانش، مهارت و نگرش‌های مطلوب مشخص می‌شود. ارزشیابی‌های مستمر کلاسی مبتنی بر مدیریت کلاس درس سیستمی و فرآیند مدار بوده و به‌صورت کیفی و عملی است. این نوع ارزشیابی‌ها در خدمت آموزش است. این نوع ارزشیابی‌ها بیشتر به دنبال نقاط و قوت شاگردان، کشف راه‌های جدید یادگیری و تقویت علمی و رشد اخلاقی و رفتاری دانش‌آموزان است ارزشیابی‌های

کیفی در کلاس درس فرآیند مدار بوده و به هر سه حوزه یادگیری یعنی جدید یادگیری و تقویت ملی و رشد اخلاقی و رفتاری دانش‌آموزان است ارزشیابی‌های کیفی در کلاس درس فرآیند مدار بوده و به هر سه حوزه یادگیری شناختی، عاطفی و عملکردی توجه دارد. این نوع ارزشیابی‌ها با ارائه بازخورد به دانش‌آموزان، تعیین میزان اهداف و دادن فرصت مجدد برای یادگیری بیشتر همواره برای معلم و دانش‌آموز سودمند است. (آقاحسینی، ۱۳۸۳) عواملی از قبیل ارزشیابی‌های مستمر به‌منظور پیگیری پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، ارزشیابی معلم از کار خود و سعی وی در یافتن علل بی‌انضباطی دانش‌آموزان مشکل‌دار و تصمیم‌گیری به‌موقع برای کنترل رفتارهای ناپه‌نجانار تا حد زیادی می‌تواند در راستای بهبود و اصلاح فعالیت‌های آموزشی و تسهیل در فرایند مدیریت و کنترل کلاس درس مؤثر افتد؛ و اعمال مدیریت اثربخش معلمان را در کلاس درس تسهیل نمایند. نظارت و ارزشیابی، به‌عنوان متمم سایر کارکردها و تضمین‌کننده اجرای برنامه‌های آموزشی بیش‌ازپیش موردتوجه معلمان است. از طرفی معلمان در هر وضعیتی نمی‌خواهند کنترل کلاس را از دست بدهند. شاید به همین دلیل به کارکرد کنترل و حفظ اقتدار خود را بیش از دیگر کارکردها توجه می‌کنند. از طرف دیگر بخش عمده‌ای از تعاریف مدیریت کلاس درس این مفهوم را با کنترل مترادف می‌دانند (تقی پور حسینی، ۱۳۹۶) عواملی از قبیل ایجاد انضباط مؤثر در کلاس درس، تأکید بر حضور و غیاب شاگردان، ارزشیابی معلم از تأثیر درس از طریق ارزشیابی‌های مکرر، اداره و کنترل رفتار ناپه‌نجانار دانش‌آموزان، تفهیم انضباط به دانش‌آموزان که برخی از شاخص‌های نظارت و ارزشیابی مستمر بر فعالیت‌های دانش‌آموزان در کلاس درس می‌باشند می‌تواند بر توانائی معلم در اداره کلاس مؤثر باشند. با توجه به تأثیر زیاد «نظارت و ارزشیابی مستمر بر فعالیت‌های دانش‌آموزان» در افزایش اثربخشی مدیریت کلاس، می‌توان این عامل را مکمل سایر عوامل مؤثر بر اثربخشی مدیریت معلم در کلاس شامل «تهیه و اجرای طرح درس»، «سازمان‌دهی، تعیین و اجرای راهبردهای تدریس» و «رهبری ترغیب و ایجاد انگیزش دانش‌آموزان ارتقای سطح توانایی‌ها و مهارت به شمار آورد پژوهش‌های گوسکی (۲۰۰۴)، استیگینز (۲۰۰۲)، وگینز (۱۹۹۴)، استرنبرگ (۱۹۹۴) در مورد «ارزشیابی‌های کلاسی» نشان می‌دهد که ارزشیابی‌ها و سنجش‌های کلاسی معلمان مانند آزمون‌های کوتاه کلاسی که برای بهبود یادگیری دانش‌آموزان به‌طور منظم و به‌منظور استفاده معلم از نتایج آنها برای اصلاح آموزش صورت می‌گیرد، بسیار مفید و سودمند است ارزشیابی بر مدیریت کلاس درس اثربخش است نتایج تحلیل نشان می‌دهد که مؤلفه ارزشیابی بر روی مدیریت کلاسی به‌اندازه ۰/۸۸۵ تأثیر دارد و سطح اطمینان ($sig=0/001$) می‌باشد و پژوهش حاضر با پژوهش‌های داخلی و خارجی رضا مشهدی (۱۳۷۸) ذوالفقاری (۱۳۷۹) تقی آقاحسینی (۱۳۸۷)، استیگینز (۲۰۰۲)، وگینز (۱۹۹۴)، استرنبرگ (۱۹۹۴) همسو می‌باشد.

۸-پیشنهادهات

معمولاً هر پژوهشی در محدوده حوزه اجرا، زمان، هزینه، محدوده سنی خاص، روش تحقیق و ابزار آن، محدودیت‌های خاص خود را دارد. با توجه به محدود بودن نمونه آماری به دوره تحصیلی ابتدایی شهر

سرعین در تعمیم نتایج بر جامعه دیگر مثل مدارس دوره اول و دوم متوسطه و سایر مناطق و شهرها باید خودداری کرد. توصیه میشود پژوهشگران بعدی پژوهش را به تفکیک جنسیت و در دیگر شهرستانها و یا مناطق پژوهش انجام دهند و نقش جنسیت را در تأثیرگذاری بر متغیر بهبود مدیریت کلاسی بررسی نمایند همچنین پژوهشگران بعدی علاوه بر پرسشنامه برای جمعآوری اطلاعات بیشتر و دقیقتر از مصاحبه هم استفاده نمایند

از آنجایی که نوع سبک مدیریت کلاس درس معلم در پیشرفت تحصیلی دانشآموزان مؤثر می باشد، پیشنهاد می شود دوره های کوتاه مدت مدیریت کلاس برای معلمان برگزار گردد. مبحث مدیریت کلاس به سرفصل دروس مراکز تربیت معلم و رشته های تربیت دبیری، برای ارتقای سبک مدیریت معلمان در اداره کلاس اقدام شود. به مسئولان تعلیم و تربیت توصیه می شود که به موقع گزینش معلمان به صلاحیت های آنها در زمینه مدیریت کلاس عنایت وافی و کافی داشته باشند. روش های نوین طرح درس نویسی با محوریت بهبود مدیریت کلاسی برای همه معلمان طی دوره ای آموزش داده شود. در شهر سرعین دوره های ضمن خدمت آشنایی با روش های ایجاد انگیزه در دانشآموزان برای معلمان برگزار گردد.

منابع

ابراهیمی هژیر، زهرا (۱۳۹۲). بررسی رابطه اهمال کاری و هیجان های تحصیلی بررسی نقش تعدیل کننده شیوه های مدیریت کلاس درس، پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی.

افشار سمیرمی، علی (۱۳۹۳). تابستان. در آستانه ی آموزش و پرورش زنانه! چرا معلمان مرد در مدل بهبود کیفیت آموزش و پرورش کشور حضور کم رنگی دارند؟. برگرفته از لینک <https://sedayemoallem.ir/10723>

آقاحسینی، تقی (۱۳۸۳). بررسی مدیریت کلاس درس معلمان مدارس دوره راهنمایی شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۳-۸۴. سازمان آموزش و پرورش اصفهان، شورای تحقیقات. آندرسون، لورین، دبلیو (۱۳۸۰). افزایش اثربخشی معلمان در فرآیند تدریس، ترجمه محمدمامینی. تهران: انتشارات مدرسه.

ذاکری حسن آبادی، مؤگان (۱۳۹۶). توصیف وضعیت تدریس در کلاس های چندپایه و ارائه راه کارهایی جهت تدریس اثربخش (پژوهش موردی دبستان پانزده خرداد روستای کشکک از توابع شهرستان تربیت جام). پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه فردوسی مشهد.

ذوالفقاری، مرتضی (۱۳۷۹). بررسی عوامل مؤثر در افزایش اثربخشی مدیریت کلاس بر اساس نظرات دبیران دوره های راهنمایی تحصیلی و متوسطه شهر سمنان. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده مدیریت و برنامه ریزی، سمنان.

- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه (۱۳۸۹). روش‌های پژوهش در علوم رفتاری. چاپ ۱۹، تهران: انتشارات آگاه.
- سمیرمی، علی افشار (۱۳۹۳، تابستان). در آستانه آموزش و پرورش زنانه! چرا معلمان مرد در مدل بهبود کیفیت آموزش و پرورش کشور حضور کم رنگی دارند؟ برگرفته از لینک <https://sedayemoallem.ir/10723>
- سیف، علی اکبر (۱۳۸۵). اندازه‌گیری، سنجش و ارزشیابی. تهران: انتشارات دوران.
- عسگریان، مصطفی (۱۳۷۰). تأثیر مدیریت معلم در جریان یادگیری - یاددهی، فصلنامه پژوهش‌های تربیتی، دوره ۱، شماره ۲، صص ۷۸-۳۴.
- غیاثوندیان، شهرزاد؛ ورعی، شکوه؛ یادگاری، محمدعلی؛ پوررحیمی، اکبر و آقاجانلو، علی (۱۳۹۶). مدیریت کلاس درس برای آموزش دانشجویان بی‌انگیزه. مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد، دوره ۱۲، شماره ۱-۲، صص ۱۳ - ۲.
- فتحی‌زاده، مهناز و کریمی‌ثانی، پرویز (۱۳۹۶). رابطه بین سبک زندگی و میزان آگاهی از روش‌های تغییر و اصلاح رفتار با سبک مدیریت کلاس درس معلمان ابتدایی شهرستان شبستر. زن و مطالعات خانواده، دوره ۹، شماره ۳۵، صص ۱۰۳-۱۱۷.
- فرخ نژاد، نصرالله (۱۳۸۰). بررسی عوامل مؤثر در مدیریت اثربخشی کلاس درس از دیدگاه دبیران مقطع متوسطه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده تحصیلات تکمیلی، شیراز.
- فیضی، زینب (۱۳۹۸). بررسی چالش‌های مدیریت کلاس مربیان پیش‌دستانی شهرستان تاکستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی تهران، تهران.
- قاضیان، محمدعلی؛ ستوان، صادق؛ دهدار، مجتبی و عالی شیرمرد، عبدالله (۱۳۹۶). بررسی جو یادگیری اثربخش بر اساس مؤلفه‌های مدیریت کلاس درس. مجله شباک، دوره ۳، شماره ۴، صص ۳۵ - ۴۷.
- محمدی مجد، حانیه (۱۳۹۸). مطالعه نقش سواد رسانه‌ای اعضای هیئت‌علمی در مدیریت اثربخش کلاس درس. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه الزهراء، تهران.
- محمدی، فدوی و فرهادی (۱۳۹۷). ارائه مدلی برای توانمندسازی مدیران مدارس ابتدای. مدیریت مدرسه. دوره ۶، شماره ۲، صص ۲۲۳-۲۰۴.
- مرتضوی، مرتضی؛ گویا، زهرا؛ حسنی، محمد؛ ملکی، حسن؛ غلام‌آزاد، سهیلا (۱۳۹۹). ضرورت تدوین معیارهای روبکرد کیفی برای اجرای موفقیت‌آمیز ارزشیابی توصیفی درس ریاضی دوره ابتدایی. فصلنامه مطالعات برنامه‌درسی ایران، دوره ۱۵، شماره ۵۷، صص ۴۰-۵.
- مشهدی، رضا (۱۳۷۸). بررسی عوامل مؤثر بر اثربخشی مدیریت کلاس درس از دیدگاه دبیران مقطع متوسطه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تحصیلات تکمیلی، سیستان و بلوچستان.

- Adeyemo, S. A. (2012). The relationship between effective classroom management and students' academic achievement. *European Journal of educational studies*, 4(3), 367-381.
- Anderson, R. S. & Puckett, J. B. (2003). Assessing Student's Problem-Solving Assignments. *New Directions for Teaching and Learning*, 95, 81-87.
- Fareh, S. (2018). Planning and class management. *The TESOL Encyclopedia of English Language Teaching*, 1-6.
- Guskey, T. R. (2003). How classroom assessments improve learning. *On Formative Assessment: Readings from Educational Leadership (EL Essentials)*.
- Nagro, S. A. Fraser, D. W. & Hooks, S. D. (2019). Lesson planning with engagement in mind: Proactive classroom management strategies for curriculum instruction. *Intervention in School and Clinic*, 54(3), 131-140.
- Savage, T. V. & Savage, M. K. (2009). *Successful classroom management and discipline: Teaching self-control and responsibility*. Sage.
- Scrivener, J. (2013). *Learning teaching: The essential guide to English language teaching* (3rd ed.). Oxford, England: Macmillan.
- Sieberer-Nagler, K. (2016). Effective classroom-management & positive teaching. *English Language Teaching*, 9(1), 163-172.

Investigating the effective factors on increasing the effectiveness of classroom management from the perspective of elementary school teachers in Sarein city

Adel Mahmoudi^۱, Karim Nasiryan^۲

Abstract

The purpose of this research is to investigate the effect of effective factors in improving classroom management from the perspective of elementary school teachers in Sarein city in the academic year of 2021-2022. In terms of the purpose, the current research depends on the type of application and the type of method. In terms of information gathering method, the research method is field type. The statistical population of the current research consists of all the teachers and principals of the elementary level of Sarein city, numbering 104 people. In order to determine the sample size, 86 teachers were randomly selected from Morgan's table. Zulfiqari classroom management improvement questionnaire (1996) was used to measure the research variable. The data was analyzed with spss software. One-sample t-test and Spearman's correlation test were used to analyze the hypotheses. The findings of the research showed that the result of the t-test for the research question of determining the status of the variable was favorable. Research findings show that there is a positive and significant relationship between having a lesson plan and improving classroom management ($p < 0.01$, $r = 0.819$). Also, the research findings showed that there is a positive and significant relationship between teaching strategies and improving classroom management ($p < 0.01$, $r = 0.922$). Also, the findings of the research showed that there is a positive and significant relationship between creating motivation and improving classroom management ($p < 0.01$, $r = 0.945$). Also, the research findings showed that there is a positive and significant relationship between evaluation and improvement of classroom management ($p < 0.01$, $r = 0.885$).

Keywords: classroom management, teaching strategies, evaluation and lesson plan

¹ MSc. Educational Management, Department of Educational Sciences, Ardabil Islamic Azad University Ardabil, iran.

² Assistant professor, Department of Educational Sciences, Islamic Azad University. Ardabil, iran.